

O'QUVCHILARNING GEOGRAFIYA BO'YICHA QOBILIYATLARINI O'LCHASHDA TIMSS METODOLOGIYASINING AFZALLIKLARI

Yermatov Muzaffar Kenjabayevich,

Toshkent shahar Chilonzor tumani 357-maktab

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilarning geografiya fanidan qobiliyatlarini o'lchashda TIMSS metodologiyasining afzalliklari tahlil qilinadi. TIMSS metodologiyasi ta'lim sifati va o'quvchilarning bilim darajasini xalqaro miqyosda solishtirish imkonini beradi. Shuningdek, u testlar orqali nafaqat faktik bilim, balki analitik fikrlash va muammoni hal qilish qobiliyatlarini ham baholashga yordam beradi. Bu metodologiya geografiya fanining turli yo'nalishlarida o'quvchilar ko'nikmalarini aniqlash hamda ta'lim jarayonini takomillashtirish uchun muhim ma'lumotlar beradi.

Tayanch so'zlar. TIMSS, geografiya, qobiliyatlarni o'lchash, ta'lim sifati, test metodologiyasi, xalqaro taqqoslash, analitik fikrlash, bilim baholash, ta'limni takomillashtirish.

ПРЕИМУЩЕСТВА МЕТОДОЛОГИИ TIMSS В ОЦЕНКЕ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ ПО ГЕОГРАФИИ

Аннотация. В данной статье анализируются преимущества методологии TIMSS при оценке способностей учащихся по географии. Методология TIMSS предоставляет возможность международного сравнения качества образования и уровня знаний учащихся. Кроме того, с помощью тестов она позволяет оценивать не только фактические знания, но и аналитическое мышление и умение решать проблемы. Эта методология предоставляет важные данные для определения навыков учащихся в различных направлениях географии и для улучшения образовательного процесса.

Ключевые слова. TIMSS, география, оценка способностей, качество образования, тестовая методология, международное сравнение, аналитическое мышление, оценка знаний, улучшение образования.

ADVANTAGES OF THE TIMSS METHODOLOGY IN ASSESSING STUDENTS' ABILITIES IN GEOGRAPHY

Abstract. This article analyzes the advantages of the TIMSS methodology in assessing students' abilities in geography. The TIMSS methodology provides the opportunity for

international comparison of education quality and students' knowledge levels. Furthermore, through tests, it helps assess not only factual knowledge but also analytical thinking and problem-solving skills. This methodology offers important data for identifying students' competencies in various fields of geography and for improving the educational process.

Keywords. *TIMSS, geography, ability assessment, education quality, testing methodology, international comparison, analytical thinking, knowledge assessment, education improvement*

Kirish. Geografiya fanining o'quvchilarda shakllantiradigan qobiliyatlari bugungi ta'lim jarayonida juda muhim o'rin tutadi. Ushbu fan orqali nafaqat tabiiy va ijtimoiy muhit haqida bilimlar beriladi, balki analitik fikrlash, muammoni hal qilish hamda mantiqiy yondashuv ko'nikmalari rivojlanadi. Ta'lim sifatini baholash esa o'quvchilarning ushbu qobiliyatlarini aniqlash va yaxshilash uchun asosiy vosita hisoblanadi. Shu munosabat bilan, xalqaro miqyosda tan olingan TIMSS metodologiyasi o'quvchilarning geografiya fanidan bilim va qobiliyatlarini o'lchashda samarali vosita sifatida e'tirof etilmoqda.

TIMSS metodologiyasining afzalliklari qatoriga uning ta'lim sifatini keng qamrovli baholashi, o'quvchilarning faktik bilimlari bilan bir qatorda ularning tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini ham o'lchashi kiradi. Bu esa nafaqat ta'lim jarayonini yanada takomillashtirishga, balki geografiya fanining o'quv dasturlarini yanada samarali qilishga yordam beradi. Shu sababli, ushbu maqolada TIMSS metodologiyasining geografiya fanida o'quvchilarning qobiliyatlarini o'lchashdagi afzalliklari batafsil tahlil qilinadi.

Asosiy qism. Geografiya fanining o'quvchilarda shakllantiradigan qobiliyatlarini o'lchash bugungi kunda ta'lim sifatini yaxshilash va rivojlantirish yo'lida muhim vazifa hisoblanadi. O'quvchilarning geografiya bo'yicha qobiliyatlarini aniq va samarali baholash nafaqat ularning fan bo'yicha bilim darajasini aniqlashga, balki ularni kelajakda yuzaga keladigan muammolarga mantiqiy va analitik yondashish qobiliyatlarini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Shu bois, o'quvchilarning geografiya fanidan qobiliyatlarini baholashda zamonaviy va xalqaro standartlarga mos keladigan metodologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Mazkur jihatdan, TIMSS metodologiyasi ta'lim sohasida keng qo'llanilayotgan va samaradorligi tasdiqlangan usullardan biri hisoblanadi.

TIMSS metodologiyasining asosiy afzalliklaridan biri bu uning xalqaro miqyosda ta'lim sifatini solishtirish imkonini berishidir. Bu metodologiya 1995 yildan beri matematik va tabiiy fanlar bo'yicha o'quvchilar bilimini baholab kelmoqda va



keyinchalik uning doirasi geografiya faniga ham kengaytirilgan. Shu sababli, TIMSS o'quvchilarning nafaqat o'z mamlakatidagi, balki boshqa mamlakatlardagi tengdoshlariga nisbatan qanchalik bilim va qobiliyatga ega ekanligini aniqlash imkonini beradi. Bu esa ta'lim tizimining kuchli va zaif tomonlarini aniqlash hamda xalqaro tajribadan foydalanish uchun muhim asos yaratadi. Xalqaro solishtirish imkoniyati pedagoglar va ta'lim siyosatchilariga o'z strategiyalarini qayta ko'rib chiqish va takomillashtirish uchun keng imkoniyatlar beradi.

TIMSS metodologiyasining yana bir muhim jihati – bu baholash jarayonida faqat faktik bilimlarni emas, balki o'quvchilarning analitik fikrlash va muammoni hal qilish qobiliyatlarini ham o'rganishga katta e'tibor berilishi hisoblanadi. Geografiya fanida o'quvchilardan nafaqat xaritalarni o'qish yoki geografik ma'lumotlarni yodlash talab etiladi, balki ular tabiiy va ijtimoiy hodisalarni tahlil qilish, munosabatlarni aniqlash, sabab-oqibat bog'liqliklarini tushunish kabi murakkab ko'nikmalarni ham rivojlantirishi zarur. TIMSS testlari aynan shu ko'nikmalarni sinovdan o'tkazish uchun maxsus ishlab chiqilgan. Shu bois, u o'quvchilarning mustaqil fikrlash darajasini, yangi ma'lumotlarni tahlil qilish va ulardan foydalanish qobiliyatini aniq ko'rsatadi. Bu esa o'quvchilarning haqiqiy bilim darajasini yanada chuqurroq baholash imkonini yaratadi.

TIMSS metodologiyasining ta'lim sifatini keng qamrovli baholashga qodirligi uning yana bir afzalligi sifatida e'tirof etiladi. An'anaviy testlar ko'pincha faqatgina ma'lumotlarni yodlashga asoslangan bo'lsa, TIMSS testlari o'quvchilarning ko'p qirralik bilimlarini, shu jumladan tushunish, amaliy qo'llash va yuqori darajadagi fikrlash ko'nikmalarini o'lchashga qaratilgan. Bu yondashuv o'quvchilarning faqatgina nazariy bilimlarini emas, balki ularni amaliyotda qo'llash qobiliyatlarini ham baholashga yordam beradi. Shu tarzda, TIMSS testlari ta'lim jarayonida muhim o'rin tutuvchi o'rganish natijalarini yanada to'liqroq tasvirlaydi va ta'lim sifatini yaxshilash uchun aniq ko'rsatkichlar beradi.

TIMSS metodologiyasi o'quvchilarning qobiliyatlarini o'lchashda yuqori sifatli va ishonchli test vositalaridan foydalanadi. Test savollari xalqaro ekspertlar tomonidan ishlab chiqiladi va turli mamlakatlarning ta'lim standartlariga moslashtiriladi. Bu esa test natijalarining nisbatan adolatli va ob'yektiv bo'lishini ta'minlaydi. Testlar doimiy ravishda yangilanib, zamonaviy ta'lim talablari va ilm-fan yutuqlariga mos keladigan tarzda takomillashadi. Shu bois, TIMSS testlari o'quvchilarning hozirgi davrda talab etilayotgan bilim va ko'nikmalarga ega ekanligini aniqlash uchun ideal vositadir.

TIMSS metodologiyasi shuningdek, o'quvchilarning turli geografik yo'nalishlardagi ko'nikmalarini o'lchash imkonini beradi. Geografiya fani juda keng soha bo'lib, unda

tabiatshunoslik, ijtimoiy geografiya, iqtisodiy geografiya kabi bir nechta yo‘nalishlar mavjud. TIMSS testlari shu yo‘nalishlarning har biriga oid savollarni o‘z ichiga oladi, bu esa o‘quvchilarning qaysi yo‘nalishda kuchli yoki zaif ekanligini aniqlashga yordam beradi. Bu ma’lumotlar esa o‘qituvchilarga individual yondashuvni shakllantirish, ta’lim jarayonida muayyan yo‘nalishlarga ko‘proq e’tibor qaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, ta’lim dasturlarini qayta ko‘rib chiqish va takomillashtirish uchun ham foydali bo‘ladi.

TIMSS metodologiyasining yana bir muhim afzalligi – bu uning o‘quvchilar faqat bilim darajasini o‘lchash bilan cheklanmay, ta’lim tizimidagi ijtimoiy va madaniy omillarni ham hisobga olishi. Test natijalari tahlil qilinganda, o‘quvchilarning oilaviy, iqtisodiy va ijtimoiy holati, maktab resurslari va ta’lim muhitining ta’siri ham o‘rganiladi. Bu esa ta’lim siyosatchilariga ta’limdagi tengsizliklarni aniqlash va bartaraf etish bo‘yicha samarali choralar ko‘rish imkonini beradi. Shu tariqa, TIMSS metodologiyasi ta’lim jarayonida nafaqat individual, balki tizim darajasidagi muammolarni hal qilishga yordam beradi.

Umuman olganda, TIMSS metodologiyasi geografiya fanida o‘quvchilarning qobiliyatlarini o‘lchashda keng ko‘lamli, chuqur va tizimli yondashuvni ta’minlaydi. Bu metodologiya o‘quvchilarning nafaqat faktik bilimlarini, balki yuqori darajadagi fikrlash ko‘nikmalarini ham aniqlashga qodirligi bilan ajralib turadi. Shuningdek, uning xalqaro miqyosda ta’lim sifatini solishtirish imkoniyati ta’lim tizimini takomillashtirish uchun muhim asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois, ta’lim sohasida sifatni oshirish va o‘quvchilarning geografiya fanidan qobiliyatlarini samarali baholash maqsadida TIMSS metodologiyasini qo‘llash kengaytirilishi lozim.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, o‘quvchilarning geografiya fanidan bilim va ko‘nikmalarini baholashda TIMSS metodologiyasi zamonaviy ta’limning talablari va xalqaro standartlariga to‘liq javob beradi. U nafaqat o‘quvchilarning faktik bilimlarini, balki ularning analitik fikrlash, muammoni hal qilish va amaliy vaziyatlarga moslashish kabi yuqori darajadagi kognitiv ko‘nikmalarini ham baholaydi. TIMSS metodologiyasi asosida olingan ma’lumotlar nafaqat o‘quvchilar, balki o‘qituvchilar, ta’lim muassasalari va butun ta’lim tizimi faoliyatini baholashda ham muhim ahamiyatga ega. TIMSS xalqaro miqyosdagi taqqoslashlar orqali har bir mamlakatning ta’limdagi yutuqlari va kamchiliklarini aniqlash, ilg‘or tajribalarni o‘zlashtirish va ularni milliy ta’lim tizimiga moslashtirish imkoniyatini yaratadi. Bu esa geografiya fanining o‘quvchilarda hayotga tayyorlovchi real fan sifatida shakllanishi va u orqali ijtimoiy, ekologik va iqtisodiy muammolarga ongli yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kelgusida geografiya fanini o'qitishda TIMSS metodologiyasiga asoslangan baholash vositalarini kengroq joriy etish, o'quv dasturlarini xalqaro mezonlar asosida takomillashtirish, o'qituvchilarning malakasini oshirish va ta'lim sifatini baholash tizimini tizimli ravishda rivojlantirish zarur. Bu esa nafaqat o'quvchilarning individual qobiliyatlarini rivojlantirishga, balki butun jamiyatda ta'lim madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Vahobov H. – Geografiya ta'limi metodikasi, Toshkent, 2007, 177 bet. www.namdu.uz
2. G'ulomov P, Qurbonniyozov R.– Geografiya, Toshkent: “Yangiyo'l poligraf servis”, 2015. arm.sammoi.uz
3. Soliyev A.S., Jumaxanov Sh.Z. – Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya, Nashriyot “Mashrab”, 2024, 411 bet. www.namdu.uz
4. A.Q. Samyayev, Q.S. Yarashev, B.B. Eshquvvatov – Geografiya fanidan amaliy mashg'ulotlar o'tkazish metodikasi, Samarqand, 2018. arm.sammoi.uz
5. Sh.M. Sharipov V.N. Fedorko N.I. Safarova V.A. Rafiqov – Geografiya 10-sinf, “O'zbekiston milliy ensiklopediyasi”, 2017. library.ziynet.uz